

Armand Obiols i Mercè Rodoreda es van enamorar a la Vil·la Rosset de Roissy-en-Brie, residència que va aixoplugar un grup selecte d'escriptors catalans exiliats, l'abril del 1939.

L intel·lectual Joan Prat i Esteve (Sabadell, 1904 - Viena, 1971), conegut amb el pseudònim *Armand Obiols*, va convertir Mercè Rodoreda (Barcelona, 1908 - Girona, 1983) en la seva amant quan es van trobar junts a l'exili de Roissy-en-Brie i, dues dècades més tard, en una gran escriptora. Ho confirma la correspondència que el periodista, crític i assagista va mantenir amb la persona per la qual va deixar la seva dona, Montserrat Trabal –germana de l'escriptor Francesc Trabal– i una filla petita.

Una passió amorosa abrandada és la protagonista de les cartes dels anys 40, mentre que les dels 60 es caracteritzen pel mestratge literari, bàsicament estilístic, que Armand Obiols projecta sobre una autora que l'apassiona, especialment a partir de la lectura que fa de la primera versió de *La plaça del Diamant*, d'una ambició molt superior a les primeres novel·les de l'autora.

El professor no es va limitar a aconsellar l'alumna i va corregir la novel·la pàgina a pàgina, bo i proposant molts

D'amant a escriptora

La Fundació La Mirada publica les 'Cartes a Mercè Rodoreda', d'Armand Obiols, company de l'escriptora durant l'exili. Són més de 300 documents. Van ser escrits, els primers, entre el 1941 i el 1943 i, els segons, del 1960 al 1971.

canvis de mots i expressions, i també de fragments sencers. Fins i tot es va oposar a algunes de les correccions que proposava l'editor de la novel·la, Joan Sales, que volia que l'estil fos més acostat al català parlat.

Mercè Rodoreda va fer cas sempre del que es va convertir en l'únic amor de la seva vida, i va fer seu el pensament literari del mestre, fins al punt d'utilitzar dins la seva obra fragments de les cartes que li havia enviat –per exemple, al pròleg de *Mirall trencat*– sense dir que eren manllevades.

La Fundació La Mirada de Sabadell ha estat l'editorial que s'ha responsabilitzat de publicar les *Cartes a Mercè Rodoreda*. El volum aplega les cartes enviades per Obiols a Rodoreda que s'han conservat, més de 300. Els textos han estat transcrits per Jordi Puig Pannella, que s'ha encarregat de redactar la major part de les notes. De la part restant, se n'ha ocupat l'autora del pròleg, Anna Maria Saludes i Amat, professora de les universitats de Florència i de Pisa.

Les cartes dels anys 40 són motivades per la separació entre els dos amants, separació forçada per culpa de l'ocupació alemanya, i són datades entre els anys 1941 i 1943. Després d'haver patit junts la fuga de París, entre bombardeigs i metrallaments, en signar-se l'armistici, Armand Obiols, com tots els refugiats, és internat en camps de treball, primer com a picapedrer i més tard, gràcies al seu coneixement de diversos idiomes, com a encarregat de fitxar els interns. Les cartes que llavors envia a Mercè Rodoreda les adreça a Llemotges, ciutat on resideix l'escriptora.

Aquest grup consta de 83 cartes i, com diu Anna Maria Saludes i Amat, representen una prova indiscutible que l'enamorament de Roissy-en-Brie continuava, i potser encara més ferm que a l'inici, per les duríssimes proves a què tots dos van ser sotmesos.

I podria ser llegit com la constància de l'amor d'Obiols per la seva companya, sola, a dispesa i convalescent d'una intervenció quirúrgica, a Llemotges, on ell (quan té un permís) la visita i li porta menjar i roba de vestir.

Una de les cartes més boniques i poètiques d'aquesta etapa –considera la prologuista del volum– és la del 19

d'octubre del 1941, amb una citació de Racine que té un gran valor literari i documental per a la biografia d'Obiols, perquè ell considerava que Racine era un dels grans poetes de l'amor.

Després del 1943 no apareixen més cartes d'Obiols a la seva estimada fins el primer de gener del 1960. De final del 1943 fins a final del 1959, van viure plegats, primer a Bordeus i després a París, on Obiols trobà feina a la UNESCO, de traductor. El 1960, Obiols es trasllada a Viena per a continuar la tasca de traductor, en aquest cas a l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica.

D'estimada a ninons. Si les cartes dels anys 40, encapçalades per la paraula "estimada", són cartes d'amor entre amants, les dels 60, on "estimada" és substituït per "ninons", són cartes de to paternal, professionalment paternal: el corresponsal orienta la carrera literària de la destinatària, en l'etapa de maduresa de l'escriptora, perquè abans de la guerra ja l'havia iniciada, però sense prou preparació.

L'orienta i la dirigeix cap a l'exigència i l'excel·lència. Obiols no vol que Rodoreda abaixi la guàrdia, ni que es precipiti. I, a més, l'ajuda a millorar les primeres versions dels seus textos.

Com han dit els estudiosos de l'obra de Rodoreda i ara repeteix la prologuista, després d'haver estudiat totes les cartes, l'escriptora va treure partit de l'alta capacitat intel·lectual d'Obiols. Ell no tan sols l'ajudava a establir un ordre per a millorar-li l'estil, sinó que, com a rigorós corrector de textos i primer lector absolut, no va estalviar la demostració constant d'entusiasme per l'obra ben feta i ambiciosa de l'escriptora. Això es trasllueix en una carta memorable en la qual Obiols arriba a emocionar-se amb la lectura d'un capítol de *La plaça del Diamant*: "Se m'ha nuat el coll tres o quatre vegades: hi ha pàgines d'una veritat que esborrona" (11 de novembre del 1960).

I amb el temps li declara: "De les teves coses, n'estic tan content com si fossin meves" (26 de novembre del 1961).

D'aquestes paraules, i de tota la correspondència dels anys 60, és fàcil de concloure que Armand Obiols va aplicar a la seva estimada l'efecte Pig-

Armand Obiols i Mercè Rodoreda passegen per Lausana, a final del 1950. És una fotografia de l'Arxlu Fundació Mercè Rodoreda. A la segona imatge, extreta del volum *Cartes a Mercè Rodoreda*, de la Fundació La Mirada, velem Obiols durant el viatge que fa a l'Índia, el febrer del 1968.

malió. I d'aquí ve la satisfacció en veure que l'alumna millora el rendiment no tan sols perquè té més capacitat o s'esforça més que ningú, sinó perquè ha modificat la conducta.

Les cartes dels 60, com observa la prologuista, ens permeten de conèi-

xer determinades fases de la gestació creativa de l'obra rodorediana mentre es troba en fase d'elaboració, i, a més, com va prenent forma un text d'autor, a través d'un diàleg enriquidor amb un lector d'excepció que l'aconsella i l'assessora amb una eficàcia indiscutible.

Passió amorosa i passió literària

La passió amorosa caracteritza la correspondència que Armand Obiols manté amb Mercè Rodoreda, els anys 40, i la passió d'Obiols per la narradora, la dels 60, com es pot veure en aquesta petita antologia de fragments de cartes seleccionades.

■ El miracle de Roissy

Saillat. 18 de juny de 1941

T'enyoro molt: és com si m'estiressis des de Limoges, implacablement. I Saillat, fet i fet, és un poble on es podria reproduir el miracle de Roissy. I això ho fa encara més dur.

■ La sensació de desert

Chancelade. 19 d'octubre de 1941

El poble més molt petit –com Roissy–, però complicadíssim; ja m'hi he perdut dues o tres vegades. Res de l'altre món, però amb tu ho trobaríem diví –com Celon, com Roissy, com la nostra cambra de Limoges, com el Café de la Bourse! Mercè, t'estimo molt, t'estimo molt, molt més del que sé dir-te. Aquell vers de Racine! *Dans l'Orient désert...*! Quina sensació de desert que tinc al meu voltant... Com si tu fossis l'únic ésser vivent, tan profundament i obscurament barrejat amb el meu. Com si tinguéssim una saba comuna. Mercè, t'estimo; t'estimo com t'estimava aquelles nits prodigioses del parc, aquelles nits de llegenda,

aquelles albes malaltes de tant amor... Potser no t'ho voldràs creure, però t'ho dic com t'ho diria cinc minuts abans de morir. M'ho sento a la gorja, al pit... I ara, escrivint-te, ploro, ploro davant de tothom i no veig gairebé les paraules que t'escric... I és per tu que ploro, estimada. Fes un esforç per superar la teva tristesa, fes-lo per mi, Mercè... Estima'm molt, però no et desesperis... Si no estic segur d'això, no podré estar ni un moment tranquil...

■ La joia i el dolor

Bordeus, 24 de març de 1943

En realitat l'única cosa que faig és pensar en tu. En la carta que vaig rebre l'altre dia em preguntes si t'estimo. Com vols, Mercè, que després de les hores que hem passat junts, que després de tota la joia i el dolor que hem viscut junts, sota cels radiants i nits prodigioses, literalment sota xàfec de metralla, després de totes les inquietuds, i de la misèria i de la llibertat que hem viscut junts, després dels nostres pellers, i dels nostres estables i dels

nostres arbres, com vols que després de tot això no t'estimi a tu que estàs plantada al mig de la meua vida com l'ànima dintre del meu cos? Ets com un tros de mi que per un fenomen curiós té una certa autonomia de moviments.

■ Res de provatures

Viena. 4 de gener de 1960

No enviïs la novel·la [*La plaça del Diamant*] encara. Tinc ganes de llegir-la abans que es publiqui perquè és evident que, amb certs retocs, es podrà millorar. La teoria de "Si no els agrada que s'hi posin fulles" no és prou bona. A partir d'ara no pots publicar cap llibre que no estigui molt bé. Ja és hora de deixar les provatures. Per publicar llibres com els Pedroló, Benguerel, etc., més val no encaparrar-s'hi; però potser encara és millor no publicar-los. Com que és evident que els teus poden ésser d'una altra categoria, val la pena posar-hi els cinc sentits.

■ Calma

Viena. 10 d'abril de 1960

Escriu en calma, sense voler fer massa pàgines cada dia (cinc pàgines ben deixades en fan 150 en 30 dies!). Pots escriure una mica cada dia, ni te n'adonaràs.

■ La prosa de 'La plaça del Diamant'

Viena, 21 de setembre de 1960

Aquesta novel·la [*La plaça del Diamant*] pot quedar tan i tan bé que no hi

Per tant, la correspondència hauria de permetre als estudiosos –amb una pacient recerca– d'arribar a establir les variants d'autor segures dins els textos de l'escriptora. És a dir, la descoberta de quins van ser els suggeriments o els consells que Rodoreda va acceptar al moment de fixar definitivament el text.

La relació sentimental entre tots dos es refredà, amb els anys, però l'afecte, l'admiració i l'interès per la persona estimada –constata Anna Maria Saludes i Amat– no decauran mai en les cartes d'Obiols a Rodoreda, tot i els moments de crisi, inevitables per la

situació anòmala de parella no legalitzada, i per certs impulsos d'Obiols que –penedit d'haver deixat esposa i una filla amb prou feines d'un any– té el desig, més que lògic, de retrobar-se amb la família.

Però un fet –invoca la prologuista– mostra la solidesa de l'aliança que hi havia entre ells dos. L'any 1967 Mercè Rodoreda va deixar una disposició testamentària a favor d'Obiols que el feia hereu no tan sols del pis que l'escriptora tenia a Barcelona, sinó de la propietat intel·lectual de la seva obra. Això també fa evident la incondicional dedicació amb què ell va tenir cura

de bona part de l'obra de l'escriptora mentre s'anava forjant.

Hi ha un altre fet que, segons la prologuista, confirma la importància que Rodoreda atribuïa a l'art epistolar del seu company i a la seva futura difusió. El trobem quan va consignar per correu, al doctor Joaquim Molas, amic i conseller editorial de diversos autors catalans, una bona quantitat de cartes bescanviades d'Obiols amb il·lustres corresponents, i amb la plena convicció que les deixava en bones mans per a la posteritat.

A més, l'escriptora va fer servir el contingut de cartes que Obiols li

has de plànyer cap esforç. Hi ha trossos llarguíssims que aniran a parar a totes les antologies de la prosa catalana, per la frescor, la intensitat i la suprema lleugeresa. Poden anar perfectament al costat de les millors pàgines de B. Metge i de Ruyra. Felicitacions!

■ Premis

Viena, 16 de gener de 1961

El fet que et donin o no et donin premis no té absolutament cap importància. El que té importància és que escriguis i publiquis els llibres i que els llibres siguin bons. I per saber si són bons, no cal que esperis que t'ho diguin Tasis o Triadó. Però treballa una mica cada dia: has arribat al que costa més d'arribar: a un estil. *Tout le reste sont des histoires.*

■ Sensació de naturalitat

Viena, 11 de desembre de 1961

Digues a Sales —sense enfadar-te, que no cal— que després d'haver-hi pensat molt has pres una decisió definitiva

havia escrit, ja fos en còpia o transcripció a mà o a màquina, dins cartes seves destinades a diversos interlocutors, fins i tot després de la mort del company.

D'una altra banda, Rodoreda li enviava cartes rebudes de Rafael Tasis, Joan Sales i Llorenç Villalonga, entre més, que Obiols llegia complagut i comentava de manera constructiva i sòbria.

Per a la prologuista és rellevant que l'home que va voler crear el personatge públic d'Armand Obiols, en les cartes a la seva estimada signés amb el seu nom, Joan. Com a Joan, considera,

sobre “quarto” i “acera”. El llenguatge de Colometa és natural, però estilitzat; més ben dit: no és gens natural, però dóna la sensació de ser-ho; la gràcia consisteix que dóna aquesta sensació sense recórrer al català tal com es parla...

signava i condensava una intimitat reveladora de la seva unió amb la dona que va estimar, admirar i ajudar durant trenta anys.

La correspondència ara editada té un interès que va més enllà de la relació personal i professional entre tots dos amants. L'epistolari constitueix una crònica cultural, catalana i europea, sobre uns anys convulsos.

En primer lloc, sobre la vida a l'exili. Després, sobre les característiques de la represa cultural dels anys 60, que Obiols jutja amb severitat, sobretot perquè hauria volgut que la narrativa catalana d'aquells anys hagués estat

■ A poc a poc

Viena, 27 de juny de 1962

Aquesta impressió que tens que no podràs escriure mai més de la manera com vas escriure la *Plaça* és una simple impressió. Un dia et llevaràs i, no sabràs per què, et posaràs a escriure 12 hores seguides. I l'endemà. I l'altre. I escriuràs una novel·la rodona en dos mesos. Serà degut a un equilibri d'humors, a un to especial de llum, etc. *La mort i la primavera* es fa a poc a poc perquè l'havies madurat poc. Però és una novel·la que perquè sigui bona s'ha de fer a poc a poc. Avui he vist a *Le Monde* una cita de Valéry: *Le spontané est le fruit d'une conquête. Il n'appartient qu'à ceux qui on acquis la certitude de pouvoir conduire un travail à l'extrême de l'exécution.* És exacte. I el mal general de la literatura catalana, aquesta sensació que dóna —sobretot la novel·la— d'ésser feta per aficionats, és aquesta manca d'*exécution*. La pressa. L'acontermentar-se de les coses a mig fer.

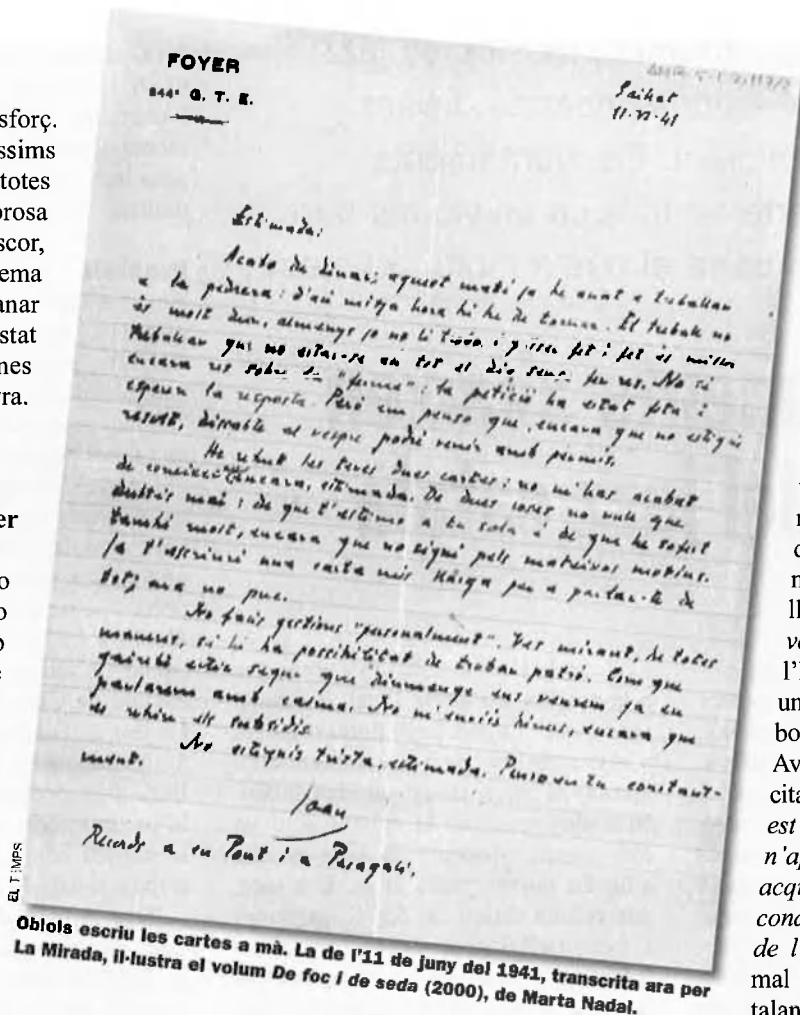
Armand Obiols

(*Cartes a Mercè Rodoreda*, Fundació La Mirada)

més exigent. Autors com ara Pedroló, Benguerel i Espinàs són jutjats, en tant que novel·listes, despectivament. També el decep Josep Pla, perquè la fama que té el seu estil no la veu reflectida als *Homenots*.

La qualitat de crònica que tenen les cartes aplegades fa pensar per força —diu la prologuista— en la continuació d'unes notes que, dia a dia, en forma d'apunts en un dietari, havia anat escrivint Obiols, dietari que es troba en curs de publicació per la Fundació La Mirada.

Lluís Bonada

Obiols escriu les cartes a mà. La de l'11 de juny del 1941, transcrita ara per La Mirada, il·lustra el volum *De foc i de seda* (2000), de Marta Nadal.